

CZU: 821.135.1:94(478)
ORCID: 0000-0002-4903-4477

Nina CORCINSCHI
Institutul de Filologie Română
„Bogdan Petriceicu-Hasdeu”
(Chișinău)

VASILE BAHNARU
ȘI GHEORGHE E. COJOCARU:
RECUPERĂRI INEDITE ALE ISTORIEI

În ultimii ani, reputații cercetători și oameni de cultură Vasile Bahnaru și Gheorghe Cojocaru își conjugă eforturile în elaborarea unor cărți deosebit de importante despre perioada sovietică, punând la dispoziția cititorului documente de arhivă, care demonstrează mecanisme încă prea puțin cunoscute până acum de îndoctrinare proletcultistă și pașii concreți pe care i-au făcut sus-pușii puterii în a-și pune în aplicare planurile ideologice. Despre controlul acerb al artelor, literaturii și culturii de puterea sovietică se știe bine, s-au scris numeroase studii, fenomenul dispune de o bogată literatură documentară și critică. Cărțile cercetătorilor Vasile Bahnaru și Gheorghe E. Cojocaru oferă dezvăluri arhivistice inedite și o analiză pertinentă și clarificatoare a acestora. Documentele de arhivă, descifrările comunicărilor și a atitudinii directe a politicienilor, dar și a oamenilor de cultură, traduse din limba rusă și publicate în cărțile lor pun pe tapet realitatea din spațele cortinelor politice, configurează întregul context de relații și conjuncturi care făceau istoria. Volumul *Partidul și oamenii de litere și arte din R.S.S. Moldovenească (1961-1963). Studii și documente*, Chișinău, Bons Offices, 2013 publică în premieră 13 stenograme despre relația dintre partid și oamenii de litere și arte din din R.S.S. Moldovenească, în perioada 1961-1963. În altă carte, semnată de acești doi autori, *Congresul al III-lea al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească (14-15 octombrie 1954). Studiu și material*, Chișinău, Editura „Tehnica-Info”, 2016 descoperim toate documentele și materialele lucrărilor Congresului al III-lea al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Sunt prezentate, mai întâi, anchetele revistelor „Nistru” și „Cultura” din ajunul Congresului despre problemele cu care se confruntă lumea literară. Materialele demonstrează, în ansamblu, încercările scriitorilor de revenire la alfabetul latin și la identitatea românească a culturii și literaturii noastre din perioada sovietică.

Cea de-a treia carte a lui Vasile Bahnaru și Gheorghe E. Cojocaru *Cazul revistelor „Zvezda” și „Leningrad” și ecourile lui la Chișinău. Studiu și documente (1946-1948)*, Chișinău, Cartdidact, 2018 propune cititorilor un set de documente extrase din arhive despre procesul de proletcultizare a literaturii, artei și culturii. În prefață, autorii fac o descriere generală a cadrului ideologic din perioada sovietică și explică cu lux de amănunte metodele de îndoctrinare: cele de excludere din câmpul literaturii a persoanelor periculoase regimului, prin intimidare, exterminare, lagăre de concentrare, dar

și o metodă inclusivă - prin corupere financiară. Încă în Hotărârea CC al PC(b)R, din 16 august 1919 se pune accent pe necesitatea asigurării scriitorilor cu produse alimentare, munca acestora fiind considerată „utilă și necesară societății”. Firește, în cazul în care îndeplinea standardele partinice. Ziarele *Zvezda* și *Leningrad* erau puse la stâlpul infamiei, deoarece admiteau scriitori nonconformiști, ca A. Ahmatova și Zoșenko. Astfel, în Hotărârea Biroului Organizatoric al PC(b) din toată Uniunea Despre revistele *Zvezda* și *Leningrad*, din 14 august 1946 se acuză dur politica revistei din cauză că popularizează operele lui Zoșenko de caricaturizare a omului sovietic, de reducere a imaginii acestuia la forme de umanitate primară, derizorie, ridicolă. Annei Ahmatova i se imputa „lipsa de idei”, decadentismul și pesimismul de natură burgheză, ruptura de interesele poporului, creația în spiritul „artă pentru artă”. „Cum s-a putut întâmpla că revistele *Zvezda* și *Leningrad*, editate la Leningrad, oraș-erou, cunoscut prin tradițiile sale revoluționare progresiste, oraș care este pepeniera ideilor avansate și a culturii superioare, au admis infiltrarea pe paginile lor a unor lucrări străine literaturii sovietice, lucrări pline de apolitism și lipsite de idei? În ce constă esența greșelilor comise de redacțiile *Zvezda* și *Leningrad*? Conducătorii revistelor și, în primul rând, redactorii lor tov. Saianov și Lihariov au uitat acel principiu a leninismului conform căruia revistele noastre, fiind ele științifice, fie artistice, nu pot fi apolitice” (p. 43). Faptul că acești scriitori se arată străini de misiunea de propogandă a literaturii sovietice este considerat un afront adus ideologiei oficiale, și, mai mult decât atât, un exemplu nociv pentru ceilalți. Drept urmare, CC al PC(b) din toată Uniunea decide să fie interzis accesul acestor scriitori la revistă. Mai mult decât atât, revista *Leningrad* să fie suspendată și să se acorde o atenție sporită pentru *Zvezda*. De asemenea, s-a decis sancționarea persoanelor de la conducerea revistei, schimbarea colectivului redacțional și înăsprirea controlului de partid al revistei. Pentru a explica această Hotărâre, la Leningrad este delegat tov. Jdanov Andrei Aleksandrovici. La Leningrad, Jdanov își însoțește lectura Hotărârii cu „analiză critică” a creațiilor acestor doi scriitori damnați. Poezia A. Ahmatova e, în vocabularul lui „cu diapazon plasat între budoar și capelă”, apolitică, deci inadmisibilă. La fel și creația lui Zoșenko, care are „o morală perversă”. Ambii scriitori sunt considerați obscuranțiști, subversivi în raport cu puterea sovietică. În ziarul *Moldova Socialistă*, din 24 august 1946 este publicat referatul lui Jdanov despre ziarurile *Zvezda* și *Leningrad*, în care lozincile Comitetului Central sunt reluate cu noi tonalități argumentative. Jdanov demonizează figurile celor doi scriitori și pledează pentru o literatură antiburgheză, ruptă de tot ce înseamnă trecut și ancorată puternic în ideologia momentului, „literatura noastră, jurnalele noastre, să nu stăie la o parte de sarcinile vremurilor de azi, da să ajute partidului și norodului să diștepte tinerimea în duhul devotării cu jertfire de sine orânduieii sovietice, în duhul slujirii cu jertfire de sâne intereselor norodului” (p. 75). Scriitorii moldoveni participă mai mult sau mai puțin la acest proces de îndoctrinare a literaturii. *Moldova Socialistă* publică cu regularitate rapoartele Comitetului Central, în care I.D. Ciobanu, Bogdan Istru,

I. Cutcovetchi declanșează un atac furibund împotriva scriitorilor care promovează o ideologie burgheză, antisovietică, cel mai des vizat fiind George Meniuc, căruia i se impută influența lui Lucian Blaga. Este blamat și Bucov, pentru acțiunile lui de susținere a lui Meniuc și de discreditare și subminare sistematică a autorității scriitorului-comunist Ion Canna. Le este contestată izolarea de viața societății sovietice și „lipsa de idei” scriitorilor Deleanu și Vetrov. E de-a dreptul halucinant limbajul de lemn și primitivismul abordării de către Bogdan Istru a operelor colegilor săi. Nemulțimit de modul în care Bucov l-a descris pe Kotovski, Istru îi impută „frazе împoțonate și hermetice și încălcări de stil. Din felul cum a vrut să dizleje sarcina sa literară, poetul, se vede, a picat sub jugul formalizmului gol” (p.122). Opera de „deconstrucție” aplicată poeziei e o mostră de primitivism feroce. Figurile de stil din poezie îl enervează pe Istru, „gândul negru” a lui Kotovski este imediat anulat de „critic”, care izbucnește: „Despre care «gând negru» îi vorba la Kotovski? Kotovskii niciodată n-a avut gânduri negre; la dânsul totdeauna gândurile erau limpezi și cu perspectivă în lupta de nimicire a dușmanilor norodului” (p.123). La 25-30 septembrie 1946 are loc și la Chișinău o Adunare a oamenilor de litere și de artă, la care se pun în discuție „înfrâuririle burgheze” din opera scriitorilor moldoveni, loialitatea lor literară față de propoganda sovietică, modul în care a fost pusă în aplicare Hotărârea CC al PC(b) despre revistele „Leningrad” și „Zvezda”. Concluzia Adunării este că atmosfera de la Uniune este maladivă și străină de prevederile Hotărârii. Scriitorii au fost admonestați că se consumă în certuri personale „în locul luptei pentru crearea lucrărilor de înaltă ținută ideinică și artistică”. Au urmat un șir de demisii, avertismente de ajustare a situației de la Uniunea Scriitorilor aceleiași Hotărâri a CC al PC(b) despre revistele *Leningrad* și *Zvezda*. Cei mai înverșunați apărători ai stalinismului în literatură și cultură, Ion Ceban, Ion Canna și E. Egorov publică în *Moldova Socialistă* din 25 septembrie 1948 articolul „Să dezrădăcinăm până la capăt naționalismul burghez din creația scriitorilor moldoveni”, atacându-l direct pe Emilian Bucov și pe adepții acestuia. Intenția articolului este, pe de o parte, declanșarea unui proces și mai acut de îndoctrinare bolșevică a Uniunii, pe de altă parte – privilegierea în funcții de conducere a scriitorilor originari din fosta RASSM. După A. Lupan, acel articol ar fi pregătit terenul pentru următoarele deportări ale intelectualilor incozi. Vasile Bahnaru și Gheorghe Cojocaru analizează în studiul introductiv subtextele reacțiilor de apărare din dosarul lui Bucov, care se grăbește să se apere, erijându-se în mare apărător al propogandei sovietice, în același timp absolventul Facultății de Litere a Universității din București „nu-și permitea să accepte ignoranța filologică, incultura literară, agramatismul de limbă, semidoctismul teribil de înfricoșător al ideologilor și creatorilor literari din stânga Nistrului. În plus, dosarul lui Bucov pune la dispoziție informații mai puțin sau deloc cunoscute despre disprețul și chiar ura patologică a semidoctilor transnistreni față de scriitorii originari din Basarabia și din România, în general, doar ei considerându-se promotori fideli ai realismului socialist în RSSM și numai ei fiind «adevărați constructori ai comunismului», basarabenii fiind etichetați drept creaturi ale sistemului burghezo-moșieresc român” (p.36).

O altă Hotărâre a biroului CC al PC(b)M „Despre starea literaturii artistice sovietice moldovenești și despre măsurile pentru îmbunătățirea ei”, din 22 noiembrie 1948, identifică reușitele dar și scăderile de încărcătură ideologică din creația scriitorilor moldoveni și înăsprește controlul partinic asupra literaturii.

Examinând toate aceste Hotărâri a biroului CC, autorii cărții ajung la concluzia că situația literaturii postbelice din Basarabia era deosebit de complicată, toate hotărârile de partid au marcat dezvoltarea literaturii și culturii noastre pentru multe decenii. Raportul dintre tendința scriitorilor de a scrie liber și obligația de a se conforma politicii de partid a frânt destine umane și literare.

Toate aceste dezvăluri documentare au, în opinia autorilor, o miză instructiv-educativă pentru contemporani, așa încât aceștia să învețe din lecțiile trecutului și să nu mai admită repetarea marilor erori ale istoriei. O miză cu care nu putem să nu fim de acord!